

ΤΟ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΔΡΟ ΚΑΙ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ (ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ) ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΘΕΜΕΛΗ

Ιωάννης Βαρδαβούλιας

Α' ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ Η ΒΙΤΣΑ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Στην Ήπειρο και ΒΑ των Ιωαννίνων, πίσω από το όρος Μιτσικέλι, εκτείνεται η ορεινή περιοχή του Ζαγορίου, που περιλαμβάνει 46 χωριά, τα περίφημα Ζαγοροχώρια. Απ' το Κεντρικό Ζαγόρι πηγάζει ο ποταμός Αώος και ο παραπόταμός του Βοΐδομάτης καθώς και ο παραπόταμος του Άραχθου, ο Ζαγορίτικος. Το Ζαγόρι έχει χαρακτηριστεί ως η Ελβετία της Ηπείρου, διότι τα πανέμορφα και κατάφυτα από δρυς, πεύκα, έλατα και οξυές βουνά του, προσδίδουν σ' αυτό κυριολεκτικά αξιοθαύμαστο φυσικό κάλλος. Ερείπια από κυκλώπεια τείχη, πολλά μοναστήρια και ιστορημένες εκκλησίες, καθώς και ποικίλα άλλα μνημεία, φανερώνουν το πέρασμα μιας πολιτισμένης ζωής απ' το Ζαγόρι. Κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας τα 46 χωριά της περιοχής αυτής απετέλεσαν αυτόνομη κοινοτική ομοσπονδία με το όνομα βιλαέτι του Ζαγοριού ή κοινώς Ζαγόρι, όπως τα Μαδεμοχώρια στη Χαλκιδική και τα Βλαχοχώρια στην Ήπειρο. Στην ομοσπονδία αυτή οι σουλτάνοι παρεχώρησαν σημαντικότερα προνόμια, τα οποία αργότερα επαύξησε ο Αλή πασάς των Ιωαννίνων. Λόγω λοιπόν των προνομίων αυτών, αλλά και λόγω των συνεχών αποδημιών πάρα πολλών Ζαγοριτών στο εσωτερικό της Ελλάδος, στη Ρουμανία, στη Βεσσαραβία και στη Ρωσία, η περιοχή αυτή απέκτησε αξιοζήλευτο πλούτο και σημαντική ευημερία. Οι προοδευτικοί, φιλότιμοι και φιλόξενοι κάτοικοί της, όμως, δεν εθεράπευσαν ποικιλότροπα και με το παραπάνω μόνο το εμπόριο και την αγαθοεργία, δε στόχευαν μόνο στην υλική προκοπή και πρόοδο, αλλά και στον πολιτισμό. Γι' αυτό, μετά τα Γιάννενα, πρώτο το Ζαγόρι απέκτησε, με δωρεές των ευεργετών του, σχολεία (δημοτικά, γυμνάσια και άλλες ανώτερες σχολές) ήδη από το 1780. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι αδελφοί Ριζάρη ίδρυσαν το πρώτο παρθεναγωγείο στο Μονοδένδρι· ας μη ξεχνάμε δε ότι απ' το Ζαγόρι καταγόταν ο Ανθρακίτης, ο Νεόφυτος

Δούκας, ο Γεννάδιος, ο Σακελλάριος, ο Κλωνάρης, ο Σεμιτέλος, ο Χασιώτης, ο Παρανίκας, οι αδελφοί Ριζάρη και άλλοι πολλοί. Ανάμεσα στα ονομαστά και ξακουστά χωριά του Ζαγορίου, όπως το Βραδέτο, τα Δολιανά, το Μονοδένδρι, το Πάπιγγο, οι Φραγγάδες, το Τσπελόβο κ.λ.π. εξέχουσα θέση κατείχε και το χωριό Βίτσα, γνωστό κατά καιρούς και ως Βήτζα, Βείτσα ή Βείτζα. Όπως με διαβεβαίωσαν ηλικιωμένοι κάτοικοι¹, κατά την επίσκεψή μου εκεί, παλιότερα ως τον ΙΖ' αιώνα η Βίτσα περιελάμβανε τρεις οικισμούς, τον Άνω, το Μεσιό και τον Κάτω Μαχαλά. Οι κάτοικοι των μαχαλάδων αυτών ήλθαν στο χώρο του σημερινού χωριού γύρω στα 1200-1300 μ.Χ. και πιο συγκεκριμένα στον Άνω Μαχαλά από τον οικισμό που υπήρχε στο Κουρονήσι, όπου και η εκκλησία του Αγίου Ιωάννου, στο Μεσιό Μαχαλά ήλθαν από τον οικισμό που υπήρχε στο Λειβαδάκιο, όπου η εκκλησία του Αγίου Νικολάου και στον Κάτω Μαχαλά από οικισμό που υπήρχε στον Κάμπο, όπου η εκκλησία του Αγίου Αθανασίου. Κουρονήσι, Λειβαδάκιο και Κάμπος είναι τοπωνύμια² που υφίστανται ακόμα και σήμερα στην περιοχή, οι δε παραπάνω εκκλησίες σώζονται στις αντίστοιχες περιοχές. Μετά τον ΙΖ' αιώνα ο Άνω Μαχαλάς απεσπάσθη από τη Βίτσα και απετέλεσε ξεχωριστή κοινότητα με το όνομα Μονοδένδρι και, όπως με καμάρι διηγούνται σήμερα οι γεροντότεροι εκεί, δικί τους πατριώτες μετέβησαν και ίδρυσαν το Μονοδένδρι της Πελοποννήσου στο νομό Αχαΐας. Η κοινότητα της σημερινής Βίτσας έχει υποστεί δυστυχώς και αυτή τη μοίρα της ερήμωσης και της εγκατάλειψης, όπως το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής υπαίθρου. Αποτελείται από δυο ενορίες, μια σε κάθε Μαχαλά, του Αγίου Ταξιάρχη, της οποίας η εκκλησία χρονολογείται από το 1700, και της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, της οποίας η εκκλησία χρονολογείται από το 1610 και αρχικά ήταν μοναστήρι. Σήμερα μόνον όταν γίνονται εκλογές ή κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, με τον τουρισμό, υπάρχει κίνηση και ζωή στο χωριό. Τον άλλο καιρό ζουν εκεί 60 περίπου κάτοικοι, όλοι σχεδόν συνταξιούχοι. Δυο οικογένειες μόνο ασχολούνται με την κτηνοτροφία (έχουν πρόβατα) και το Δημοτικό Σχολείο (έτος 1995) έχει μόνο τέσσερις μαθητές, απ' τους οποίους οι δύο θα φύγουν την επόμενη

1. Ξεχωριστές ευχαριστίες οφείλω στον κ. Αναστάσιο Τσαπούνη, ο οποίος με πολλή προθυμία, ευγένεια και γνώση της ιστορίας του χωριού μου 'δωσε ένα πλήθος πληροφοριών.

2. Πολλά από τα τοπωνύμια, που αναφέρονται στα έγγραφα του Αρχείου, υπάρχουν ακόμα και σήμερα στη Βίτσα, όπως π.χ. το Βουζίσιο, με πολλά αγροτεμάχια, η Λεπτοκαρυά, η Δούτσα, όπου παλιότερα συγκεντρωνόταν νερό σαν σε «γκιόλα» και το συγκρατούσαν με μαλλιά προβάτων που κούρευαν εκεί, το Κουρονήσι με αμπελώνες, το Τουρκοδρόμιο=δρόμος απ' το Καλπάκι που διέσχιζε το Ζαγόρι, η Ζάποτη, τα Σάδια, το Μουρτζίνο και στην ευρύτερη περιοχή του κάμπου ή του Βαρικού η Βουπίστα, το Γαντζί, ο Γκιμισές κ.α.

χροινιά, διότι οι γονείς τους βρήκαν δουλειά και θα εγκατασταθούν μόνιμα στα Γιάννενα, οπότε, όπως μου είπαν με πόνο ζωγραφισμένο στα μάτια τους μερικοί γέροι, το σχολείο τους θα κλείσει.

Β' Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΘΕΜΕΛΗ

Μετά απ' όλα τα παραπάνω ανακύπτει ένα εύλογο ερώτημα: γιατί η παρούσα μου αναφορά στο Ζαγόρι και στη Βίτσα. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι: διότι στο Θεολόγο της Θάσου έχουμε μια πολύ γνωστή οικογένεια, της οποίας οι πρόγονοι, αφού ήλθαν στη Θάσο από τη Βίτσα του Ζαγορίου, εγκαταστάθηκαν σ' αυτή. Είναι η οικογένεια Θεμελή, της οποίας το Αρχείο, με αρκετά έγγραφα, βρίσκεται στα χέρια μου και το έχω μελετήσει. Νομίζω πως έχει ενδιαφέρον το να παρουσιάσει κανείς το γενεαλογικό δένδρο της οικογένειας αυτής και κυρίως τα έγγραφα του διασωθέντος Αρχείου της. Αυτό γιατί η ιστορία κάθε οικογένειας του χωριού μας είναι η δική μας ιστορία και μας αφορά άμεσα. Δεδομένου μάλιστα ότι κάποιες οικογένειες του Θεολόγου είναι γηγενείς, κάποιες άλλες ήλθαν απ' την Κων/πολη, μετά την άλωσή της από τους Τούρκους το 1453, άλλες πάλι έλκουν την καταγωγή τους από την Ήπειρο, τη Δυτική Μακεδονία ή άλλες περιοχές της Ελλάδος, ενώ κάποιες άλλες είναι απόγονοι πειρατών ή τσιγγάνων, που ζέμειναν στο Θεολόγο, πιστεύω πως για την αυτογνωσία του δικού μας μικρού χώρου, στον οποίο γεννηθήκαμε και τον οποίο αγαπήσαμε, μακάρι να βρίσκονταν και κάποιοι άλλοι ν' ασχοληθούν, όπως εγώ, με συγκεκριμένες οικογένειες, ανεξάρτητα απ' τη μικρή ή τη μεγάλη τους προσφορά στη ζωή του χωριού μας. Εξάλλου και το Αρχείο της οικογένειας Θεμελή περιλαμβάνει αρκετά αξιόλογα έγγραφα, απ' τα οποία, κατά τη γνώμη μου, μπορούμε να αντλήσουμε χρήσιμες πληροφορίες για την εποχή κατά την οποία έχουν γραφεί.

Γ' ΤΟ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΔΡΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΘΕΜΕΛΗ

Πρώτος απ' τους προγόνους της οικογένειας των Θεμελήδων, σύμφωνα με τα έγγραφα του Αρχείου, είναι ο Θεμελής Καραγιώργος από τη Βίτσα του Ζαγορίου. Το κείμενο εγγράφου της 10ης Ιουνίου 1816, που εκδόθηκε στη Βεΐτσα, αρχίζει ως εξής: «Διά του παρόντος εξοφληστικού, εμμαρτόρου γράμματος γίνεται δήλον ότι έστοντας και ο Θεμελής Καραγιώργος είχεν δύο υπανδρείες, από την πρώτην γυναίκα απόκτησεν δύο αρσενικά και δύο θηλυκά, από την δευτέραν απόκτησεν ένα υιόν ονομαζόμενον Μιχάλην». Από το ίδιο έγγραφο, που στη συνέχεια αναφέρει τον τρόπο με τον οποίο μοιράστηκε η πατρική περιουσία στους τρεις γιους, φαίνεται ότι τα δύο αγόρια από τον

πρώτο γάμο του Θεμελή Καραγιώργου λέγονταν Γεώργιος και Ιωάννης. Η δεύτερή του γυναίκα, από την οποία γεννήθηκε ο Μιχαήλ, λεγόταν Βασιλική. Όσον αφορά τα δύο κορίτσια αυτά, όπως συνάγεται από τη διαθήκη της πιο πάνω Βασιλικής, ονομαζόταν η μεν μία Αγγελική, η δε άλλη Ασήμω. Σε έγγραφο επίσης, που γράφτηκε μια βδομάδα πριν το παραπάνω, δηλ. στις 8 Ιουνίου 1816, διαβάζουμε στην αρχή: «*Ιδού σημειώνομεν το μπόρτζι του Θεμελή Καραγιώργου*». Η λέξη «μπόρτζι» είναι από την τουρκική λέξη borç, που σημαίνει χρέος³ και πράγματι το έγγραφο αυτό είναι μια κατάσταση, μια λίστα, στην οποία φαίνονται αναλυτικά τα χρέη που αφήκε ο Θεμελής Καραγιώργος· μάλιστα δε μεταξύ των χρεών περιλαμβάνονται και τα έξοδα θανάς, καθώς και άλλα 1997 γρόσια, τα οποία αναγνωρίζουν ως χρέος «ο Γιώργος και ο Γιάννης, παιδιά του ποτέ Θεμελή Καραγιώργου». Στις 10 Οκτωβρίου 1846 στο Μεσιό Μαχαλά της Βίτσας ο Γιάννης Στεφανή Παρτάλης πουλά το πεθερικό του αλώνι μαζί με την αχυροκαλύβα και τον τριγύρω τόπον στον «κύριον Γεώργιον Θεμελή Καραγιώργον» και σε σφραγισμένο με οθωμανική σφραγίδα στα Ιωάννινα, στις 19 Μαρτίου 1873, πληρεξούσιό του ο «*Μιχαήλ Θεμελή Καραγιώργος*» ορίζει βεκίλην³ του το Χουσεϊν εφέντη Καλιαντέρ για τη διεκπεραίωση κάποιας υπόθεσής του. Επίσης σε αρζοχάλι⁴ της 23ης Αλωνάρη του 1872 στα Ιωάννινα υπογράφει στο τέλος ο «*Μιχάλης Θεμελή Καραγιώργος*» ως αμίτζης⁵ του αποθανόντος «*Ανδρέα Γ. Θεμελή Καραγιώργου*». Αυτά όλα και αρκετά ακόμη παρόμοια παραδείγματα, μέσα από τα έγγραφα του ανά χείρας Αρχείου, είναι πλέον ή αρκετά για να δείξουν ότι ο πρόγονος της οικογένειας είχε το όνομα Θεμελής και το επώνυμο Καραγιώργος. Συν τω χρόνω όμως ως επώνυμο παρέμεινε σε όλους τους επιγόνους το «Θεμελής», γιατί, όπως είναι γνωστό, κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας ως επώνυμο των υπηκόων του σουλτάνου λαμβανόταν το όνομα του πατέρα.

Ας έλθουμε τώρα στα 5 παιδιά του Θεμελή Καραγιώργου. Για το Γιάννη και τα δύο κορίτσια, Αγγελική και Ασήμω, δεν μας παρέχουν καμιά απολύτως πληροφορία τα έγγραφα του Αρχείου⁶. Πληροφορίες έχουμε για τον εκ α' γάμου υιόν Γεώργιο και για τον ετεροθαλή, από το β' γάμο, αδελφό του Μιχαήλ. Ο Γεώργιος Θεμελή Καραγιώργος απέκτησε τρία παιδιά: τον Χρι-

3. Τουρκ. vekil = ο επίτροπος, ο πληρεξούσιος, ο αντιπρόσωπος.

4. Τουρκ. Arzuhal = αίτηση, αναφορά.

5. Τουρκ. amuca = θείος.

6. Στο Μονοδένδρι υπάρχει μέχρι και σήμερα οικογένεια με το επώνυμο «Θεμελή» και ως το 1920-22 υπήρχε ιερέας στη Βίτσα γνωστός ως «Παπαθεμελής». Πιθανόν να υπάρχει κάποια σχέση των Θεμελήδων αυτών με το Θεμελή Καραγιώργο, πρόγονο των Θεολογιτών. Επίσης το επώνυμο «Καραγιώργος» είναι και σήμερα διαδομένο στη Βίτσα.

στόδουλο, τον Μάνθο και τον Ανδρέα. Από προικοσύμφωνο της 16ης Ιανουαρίου του 1855, γραμμένο στη Βίτσα, μαθαίνουμε ότι ο Χριστόδουλος παντρεύτηκε την Ασήμω Στυλιανού Κωτάρη· πέθανε, όμως, νέος και αφήκε χήρα με την Ασήμω, ορφανή δε την ανήλική του κόρη, που λεγόταν Ευλαλία. Ο θάνατος του Χριστοδούλου Γ. Καραγιώργου, μάλλον το 1863, δημιούργησε δυσάρεστες καταστάσεις στην οικογένεια, τις οποίες αξίζει να αναφέρει κανείς με συντομία, για να πάρει μια ιδέα για τα ήθη της εποχής.

Κατ' αρχήν η σύζυγος του Χριστοδούλου, που έμεινε πολύ νέα χήρα, έπρεπε να πάρει την προίκα της πίσω. Έτσι στις 14 Μαρτίου του 1866 υπογράφει συμφωνητικό με τον πεθερό της Γεώργιο Θεμελή Καραγιώργο, στον οποίο η νεαρή νύφη του, χήρα Ασήμω, δηλώνει: «έλαβα την προίκα μου, κεράσματα, ζωοτροφίαν, πένθιμον φορεσιάν, κατ' εκτίμησιν των φορεμάτων από τον πενθερόν μου Γεώργιον Θεμελή, συνιστάμενα όλα αυτά από χιλιάδες γρόσια τέσσερις και εκατόν ογδοήκοντα, αρ. 4180, τα οποία έγνων εις ομόλογον και εις το εξής μένω ακαταζήτητος». Πέρα, όμως, από τα παραπάνω, η χήρα Ασήμω Κωτάρη δηλώνει ακόμη: «το μεν κοράσιόν μου θέλει μείνει εις τον πεθερόν μου, όστις θέλει το περιποιείται και το περιθάλλει καλώς ως ίδιον τέκνον του, εγώ ως μητέρα του θέλω το περιποιούμαι, αλλά καμίαν ζήτησιν περί τούτου και περί των εξόδων μου δεν θέλω ζητεί, αλλά ούτε και ο πεθερός μου δεν θέλει έχει καμίαν απαίτησιν από εμέ». Τα 4.180 γρόσια, όμως, που έπρεπε να επιστραφούν στην Ασήμω, δεν κατεβλήθησαν αμέσως με την υπογραφή του συμφωνητικού, αφού «έγινεν ομόλογον», που υπέγραψε ο πεθερός Γεώργιος Θεμελής. Φαίνεται, όμως, ότι αυτός δεν είχε τη δυνατότητα να πληρώσει το απαιτούμενο ποσό και να ανταποκριθεί στην υποχρέωση που είχε εγγράφως αναλάβει. Η νύφη του μάλιστα Ασήμω πρέπει να κατέφυγε στην εκκλησιαστική δικαιοσύνη για το ζήτημα αυτό, όπως φαίνεται από έγγραφο της 8ης Μαρτίου 1866, που γράφτηκε στα Ιωάννινα και στο οποίο υπογραμμίζεται: «...κάμνει χρεία να προσαχθεί εις Ιωάννινα ο Θεμελής Γεωργίου Καραγιώργος⁷ από χωρίον Μεσιό Μαχαλά της περιοχής Ζαγορίου, διά να θεωρηθεί η δίκη, την οποία έχει μετά της νύφης του Ασήμωσ εκ Μεσιού Μαχαλά την 14 του παρόντος μηνός, ημέραν Δευτέραν, να παρουσιασθεί εις Μητρόπολιν...».

Τελικά τα απαιτούμενα χρήματα εστάλησαν στον γέρο Γεώργιο Θεμελή Καραγιώργο από το γιο του Ανδρέα. Αυτό συνάγεται από επιστολή, την οποία απέστειλε ο Γ. Θ. στον γιο του, στις 10 Γεναριού 1867, με την οποία όχι μόνον τον ευχαριστεί για το γεγονός ότι τον έβγαλε απ' το οικονομικό αδιέξοδο, αλλά τον καθιστά και γενικό του κληρονόμο. Είναι αξιοσημείωτο ότι στην επι-

7. Προφανώς πρόκειται για το Γιώργο Θεμελή Καραγιώργο.

στολή του αυτή ο Γ.Θ. απευθύνεται στο γιο του όχι ωσάν πατέρα στο παιδί του, αλλά ωσάν ξένος προς κάποιον άλλο ξένον και μάλιστα ανώτερον και εξέχοντα: «Κύριε υιέ μου Ανδρέα, εις άλλον δεν αποβλέπει η παρούσα μου επιστολή μου, έρχομαι διά να σου απαντήσω με την καλοσύνην οπου έκαμες εις εμέ τον πατέρα σου και με εγλίτωσες από την φυλακήν, όπου ή θα πέθαινα μέσα και κανένας δεν θα με έβγαζεν ποτέ άλλος από τον θάνατον ... εσύ πλέον είσαι κληρονόμος μου εις όλην την περιουσίαν μου, κινητήν και ακίνητον, και άλλος ποτέ δεν θέλει να λάβει τίποτε (εκτός) ... από την ευγένειάν σου, διότι συ μόνον ευρέθης εις ταύτην την ώραν και μου επλέρωσες την προίκα της Ασήμω, δηλ. την νύφη μου, και το χρηματικόν, το οποίον έχεις στείλει εις τον κύρ. Χ. Χασιώτην, το έλαβα σώον μέχρις οβολού». Το γνήσιο της υπογραφής του Γ. Θ. Καραγιώργου στην επιστολή αυτή επικυρώνεται από το μακαρίτη Ιωάννη Στεφανή Παρτάλη και σφραγίζεται με τις δύο σφραγίδες του χωριού για να έχει, όπως σημειώνεται σ' αυτήν, το κύρος και την ισχύ που έχει το χοτζέτι ή το ταπί. Έτσι, λοιπόν, επεστράφη η προίκα στη χήρα Ασήμω, στις 12 Δεκεμβρίου 1866, όπως φαίνεται από έγγραφη δήλωση της ίδιας.

Δεύτερο παιδί του Γιώργου Θεμελή Καραγιώργου ήταν ο Μάνθος, για τον οποίο δεν έχουμε πολλές πληροφορίες, παρεκτός του ότι παντρεύτηκε τη Βασιλική Ντίνου Αλέξη, με την οποία απέκτησε δύο θυγατέρες, την Ευγενία και τη Θεανώ.

Τέλος τρίτο παιδί του Γ. Θ. Καραγιώργου ήταν ο Ανδρέας. Αυτός παντρεύτηκε την Αγγελική Μάνθου Γκαραβέλη από το Μονοδένδρι, όπως προκύπτει από προικοσύμφωνο που συντάχτηκε στο Μονοδένδρι, στις 30 Δεκεμβρίου 1851. Απ' το συνδυασμό πολλών πληροφοριών των εγγράφων ο Ανδρέας πρέπει να έζησε και να δραστηριοποιήθηκε επαγγελματικά στη «Γουμέντζα», δηλ. στη Γουμένισσα Θεσ/κης. Εκεί πρέπει να απέκτησε σημαντική περιουσία. Πάντως στις 22 Φεβρουαρίου 1871 η σύζυγος του Ανδρέα παίρνει «υπεύθυνη δήλωση» κατοίκων του Μεσιού Μαχαλά Βεϊτζας, στην οποία μεταξύ άλλων δηλώνεται ότι «η Αγγελική είναι σύζυγος του προ δύο μήνας αποθανόντος εις Γουμέντζα, κομόπολη του καζά Σαλονίκης, μακαρίτου Ανδρέα Γεωργίου Θεμελή, χωριανού μας, η οποία συνέζησε με αυτόν στο σπίτι τους δύο και είκοσι χρόνους. Απέκτησαν και υιόν ονομαζόμενος Θεοφάνης και ζήσας μόνον τρία χρόνια απόθανεν προ πέντε χρόνους, πριν του μακαρίτου πατρός του». Από τη βεβαίωση αυτή συνάγεται ότι ο Ανδρέας Γ. Θεμελής πρέπει να πέθανε το Δεκέμβριο του 1870 ή τον Ιανουάριο του 1871, ο δε μοναδικός του γιος Θεοφάνης πρέπει να πέθανε τριών ετών, το 1865 ή 1866.

Εδώ θα ήθελα να σημειώσω επίσης και το τι ακολούθησε το θάνατο του

Α.Θ., για να φανούν τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν μέσα στην οικογένεια, προβλήματα που σχετίζονταν με οικονομικά θέματα ή κληρονομικά ζητήματα, αλλά, κυρίως, για να κατανοηθεί το περιεχόμενο πολλών εγγράφων του Αρχείου.

Στις 24 Φεβρουαρίου 1871 η σύζυγος του Αλεξίου Αντωνίου Τρίψα γράφει από την Κάτω Βεΐτσα προς το σύζυγό της «εις Θάσον, χωρίον Θεολόγον» μία επιστολή, στην οποία αναφέρονται διάφορα οικογενειακά τους θέματα. Ο Αλέξιος Τρίψας στο πίσω μέρος του χαρτιού αυτής της επιστολής, που ήταν κενό, γράφει απ' τη Θεσ/νίκη, στις 25 Μαρτίου 1871, ένα γράμμα προς το Μιχάλη Θεμελή, γιο του Θεμελή Καραγιώργου, από τη δεύτερή του γυναίκα, με το οποίο τον πληροφορεί: «ήλθομεν εδώ εις Σαλονίκην σήμερον με την Αγγελικην ... σύζυγον του μακαρίτη Ανδρέα Γ. Θεμελή, ανεψιού σου, διά να περιλάβουμε το εδώ εις το χωρίον Γουμέντζα βγιο του, κινητό και ακίνητο, και (σ)το οποίο βγιο του, όλο το εδώ και το εις την πατρίδα, εμβαίνει η αφεντιά σου κληρονόμος ως αμίτζ=ως θείος του, κατά τον ανά χείρας μας φετφάν⁸, να πάρεις 3/4 ελόγου σου και 1/4 η σύζυγός του ως αντρομοίρ⁹...». Στη συνέχεια τον καλεί να έλθει επειγόντως και διερωτάται για το πώς «αμέλησες και πώς αμελείς απορώ, ενώ είναι συμφέρον σου, όχι ολιγότερο από 500 λίρες...». Έτσι ο Μιχάλης Θεμελής ξεκινά έναν αγώνα διεκδίκησης των 3/4 της περιουσίας του Α.Θ., ανεψιού του από τον ετεροθαλή αδελφό του Γεώργιο. Ακολούθησαν διαφωνίες και προστριβές με τη χήρα Αγγελική ως ότου στις 16 Νοεμβρίου 1872 στη Βεΐτζα και παρουσία μαρτύρων «αποκαθιστούν» διαιτητές για «να διορίσωσιν την διαφοράν, ην έχομεν αναμεταξύ μας· δηλαδή δι' όσους λόγους θέλομεν δώσει γραπτώς, ούτως και οι διαιτηταί θέλουν δώσει εις ημάς την απόφασίν των γραπτώς». Φαίνεται πως τελικά ο Μιχάλης και η Αγγελική συμφώνησαν μεταξύ τους, γι' αυτό εξ άλλου προέβησαν και στην ενοικίαση μέρους ή όλων των κτημάτων που είχε ο Α.Θ. στη Γουμέντζα, όπως συνάγεται από σχετικό ενοικιαστήριο, στις 23 Απριλίου 1874. Στην υπόθεση, όμως, παρενέβησαν και η Βασιλική Ντίνου Αλέξη, χήρα του Μάνθου Γ. Καραγιώργου, με τις δύο κόρες της, καθώς και οι κηδεμόνες της μικρής ορφανής Ευλαλίας, κόρης του Χριστοδούλου Γ. Καραγιώργου. Όλοι στρέφονταν εναντίον της Αγγελικής και, κυρίως, εναντίον του Μιχάλη, οποίος, όντας θείος του Ανδρέα από τον ετεροθαλή αδελφό του Γεώργιο, προσπαθούσε να πάρει το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας, ενώ οι κληρονόμοι των Μάνθου και Χριστοδούλου, αδελφών του Ανδρέα, παραγκωνίζονταν ολοκληρωτικά.

8. Τουρκ. fetva = γνώμη νομοδιδασκάλου, γνωμοδότηση μουφτή για κάποιο θέμα του ιερού μουσουλμανικού δικαίου, ιερονομικό έγγραφο.

9. Νόμιμο μερίδιο μιας χήρας απ' την κληρονομιά του αποθανόντος συζύγου της.

Σώζονται αρκετά έγγραφα γύρω απ' την υπόθεση αυτή, απ' τα οποία συνάγεται ότι έγιναν και δίκες με πολλά έξοδα. Χαρακτηριστικό μάλιστα μερικών εγγράφων απ' αυτά είναι ότι δεν φέρουν καμιά υπογραφή. Ενώ δηλ. είναι προσεχτικά συντεταγμένα, και καθένα φιλοδοξεί να λύσει τις υπάρχουσες διαφορές, «ένεκα του μήκους της μεταξύ ημών δίκης», όπως αναφέρεται σε ένα απ' αυτά, ή «εις δίκην τεθέντες, προς αποφυγήν εξόδων εκατέρων των μερών», όπως αναφέρεται σ' ένα δεύτερο, εν τούτοις την τελευταία στιγμή πιθανόν κάποιος απ' τους ενδιαφερόμενους διαφωνούσε και η συμφωνία δεν ήταν δυνατόν να επιτευχθεί, οπότε και το σχετικό έγγραφο δεν υπογραφόταν. Ειδικά για τα δικαιώματα της μικρής ορφανής Ευλαλίας οι κηδεμόνες της απέσπασαν την υπόσχεση του Μ.Θ. ότι θα της δώσει «διά προίκισίν της» εκατό οθωμανικές λίρες, γιατί «είναι πτωχή και άπορος», αφού, όμως, πουληθεί η περιουσία του πεθαμένου θείου της Α.Θ. Σχετικό έγγραφο, που δε σώζεται, υπέγραψε στη Θεσ/κη και δόθηκε στα χέρια του, κατά πάσα πιθανότητα, κηδεμόνα της Ιωάννου Μπίντζιου. Πέρα απ' αυτό, όμως, υπέγραψε και πιο επίσημο υποσχενικό έγγραφο, που περιελήφθη στα πρακτικά της επαρχιακής δημογεροντίας Ιωαννίνων, το αντίγραφο του οποίου υπογράφει και σφραγίζει ο ίδιος ο μητροπολίτης. Με το έγγραφο αυτό της 23ης Ιανουαρίου 1873 ο Μιχαήλ Θεμελής δήλωνε «...επειδή εγώ έλαβον μέρος εις την περιουσίαν του μακαρίτου ανεπιού μου Ανδρέου μετά της συζύγου του Αγγελικής ... ομολογώ και υπόσχομαι αυτό τούτο (ενν. που υποσχέθηκα και στη Θεσ/κη) ότι δηλαδή θέλω μετρήσει τας ανωτέρω εκατόν οθωμανικάς λίρας μετά την πώλησιν της περιουσίας διά προίκισιν της ρηθείσης Ευλαλίας...». Να σημειωθεί ότι, ενώ η υπόσχεση αυτή έπρεπε να πραγματοποιηθεί εντός μιας τριετίας, τελικά δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ, όπως φαίνεται από σημείωση, 15 χρόνια μετά, δηλ. 1η Οκτωβρίου 1888, στο τέλος του ίδιου αυτού εγγράφου και αφού ο Μ.Θ. είχε πεθάνει, με την οποία η Ευλαλία Σακελλαρίου (επώνυμο του συζύγου της) δηλώνει ότι «συνεννοήθη» με τα παιδιά του Μ.Θ. και «το παρόν θεωρηθήσεται άκυρον, μη έχον ουδεμίαν ισχύν».

Ανέφερα όλα τα παραπάνω όχι μόνο για να φανεί κάποια πλευρά της ζωής κατά την εποχή εκείνη, αλλά, κυρίως, όπως σημείωσα ήδη, για να γίνει κατανοητό το περιεχόμενο πολλών εγγράφων του Αρχείου, που αναφέρονται στην υπόθεση αυτή.

Και τώρα ας έλθουμε στο Μιχαήλ, μοναδικό γιο του αρχικού προγόνου Θεμελή Καραγιώργου από τη δεύτερή του γυναίκα Βασιλική, για τον οποίο έγινε ήδη κάποιος λόγος πιο πάνω. Αυτός ο Μιχαήλ είναι ο πατριάρχης των Θεμελήδων του Θεολόγου της Θάσου. Από πιστοποιητικό που εκδόθηκε στη Βίτσα, την 10η Ιουνίου 1888, το οποίο φέρει α) χαρτόσημο, β) τις δύο γνωστές και από άλλα έγγραφα σφραγίδες του χωριού και γ) τις υπογραφές τεσσ-

σάρων δημογερόντων και επτά κατοίκων, το γνήσιο των οποίων επιβεβαιώνει ο μουχτάρης του χωριού, πληροφορούμαστε τη χρονολογία του θανάτου του, τον αριθμό και τα ονόματα των παιδιών του Μιχάλη Θεμελή. Η αρχή του εγγράφου αυτού έχει ως εξής:

«Δι' ου οι υποφαινόμενοι μουχταροδημογέροντες και κάτοικοι του χωριού 'Ανω Βίτσης της επαρχίας Ζαγορίου και της Διοικήσεως του βιλαετίου Ιωαννίνων πιστοποιούμεν ότι ο αποβιώσας εν Θεσ/κη προ επτά και επέκεινα ετών συγχωριανός μας Μιχαήλ Θεμελής, έμπορος, αφήκεν τέσσαρας υιούς, τον Κων/νον, τον Δημήτριον, τον Πέτρον, ενήλικους, και τον Γεώργιον, ανήλικον και πάσχοντα νοητικώς και σωματικώς, και δύο θυγατέρας, την Μαρίναν και Πηνελόπην, ενήλικους και ταύτας...».

Αυτά, λοιπόν, ήταν τα 5 παιδιά του ελθόντος στο Θεολόγο της Θάσου Μιχαήλ Θεμελή. Απ' αυτά μόνο τα τρία πρώτα Κων/νος, Δημήτριος και Πέτρος έζησαν και δραστηριοποιήθηκαν στο Θεολόγο. Για τον ανήλικον και πάσχοντα νοητικώς και σωματικώς Γεώργιον δε γνωρίζουμε απολύτως τίποτε. Η Πηνελόπη παντρεύτηκε, έζησε και πέθανε στη Βίτσα, η δε Μαρίνα παντρεύτηκε, έζησε και πέθανε στο Βραδέτο του Ζαγορίου. Αυτή επεσκέφθη κάποτε το Θεολόγο θέλοντας να συναντήσει και να δει τα τρία της αδελφια.

Όσον αφορά τώρα στα τρία αγόρια του Μιχάλη Θεμελή:

Α'. Ο Κων/νος πέθανε στη Βίτσα το 1913. Απέκτησε δύο παιδιά: 1) τον Γεώργιο, ο οποίος δεν ήλθε ποτέ στην Καβάλα ή στη Θάσο και πέθανε ανύπανδρος κατά τη διάρκεια του εμφυλίου και 2) τον Στέφανο. Ο Στέφανος είχε γιο το Χρυσόστομο, ο οποίος πέθανε το 1985 ανύπανδρος στην Καβάλα.

Β'. Ο Δημήτριος, γνωστός και ως Μήτρος. Πέθανε το 1910. Απέκτησε δυο παιδιά, τον Σπύρο και τον Ευάγγελο.

1. Ο Σπύρος, έμπορος και κτηνοτρόφος, παντρεύτηκε την Χρυσάνθη Αναγνωστάκη, από τη Βίτσα. Πέθανε στο Θεολόγο το 1958, στα μητρώα της Κοινότητας του οποίου σημειώνεται ότι γεννήθηκε το 1879 «εν Βίτση Δωδώνης(;)». Παιδιά του Σπύρου ήταν ο Ανδρέας και ο Δημήτριος.

α) Ο κ. Ανδρέας, ο γεροντότερος σήμερα επιζών των Θεμελήδων, γεννήθηκε στο Θεολόγο στις 21-10-1906. Τέλειωσε το εξατάξιο Γυμνάσιο Καβάλας το 1926, την Υγειονομική Σχολή Αθηνών το 1958 και την Αγροτική Σχολή Φαρσάλων το 1966. Υπηρέτησε ως δημόσιος υπάλληλος, υγειονομικός επόπτης. Τον Ιανουάριο του 1946 παντρεύτηκε την Παναγιώτα Βασιλικού και, όπως λέει ο ίδιος, είναι ο πρώτος που έσπασε την παράδοση των Θεμελήδων και δεν πήγε να πάρει γυναίκα από τη Βίτσα. Απέκτησε δύο παιδιά, το Σπύρο, δ/ντή σήμερα της Δ.Ο.Υ. Θάσου, που έχει μια κόρη, την Παναγιώτα, και τη Χρυσάνθη, επίκουρο καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και νομικό σύμβουλο της Γενικής Τράπεζας.

β) Ο Δημήτριος, δεύτερο παιδί του Σπύρου, γεννήθηκε τον Αύγουστο του 1914 και παντρεύτηκε την Αικατερίνη Ψούχλου. Ήταν κρεοπώλης στο Θεολόγο και πέθανε το 1985. Απέκτησε τρία αγόρια, απ' τα οποία το ένα χάθηκε μικρό. Τα άλλα δύο του παιδιά είναι ο Σπύρος, πρώτος μόνιμος καθηγητής, οργανωτής και επί 17/ετία δ/ντής των σχολών ΟΑΕΔ στην Καβάλα, που έχει μια κόρη τη Μαρία, και ο Στυλιανός, ο οποίος είναι μουσικός και έχει ένα γιο, το Δημήτρη.

2. Ο Ευάγγελος, δεύτερος γιος του Δημητρίου, γεννήθηκε στη Βίτσα το 1892. Ήταν αρτοποιός στο Θεολόγο και μετά καφεπώλης (καφετζής). Παντρεύτηκε την Ειρήνη ή Ρήνα Κων/νου Καζαντζή. Πέθανε στο Θεολόγο το 1961. Απέκτησε μια κόρη, την Ουρανία, που παντρεύτηκε τον Κων/νο Χριστοφάλλου και ζει στο Σικάγο της Αμερικής, έχοντας κοντά της και τη μητέρα της Ειρήνη. Απέκτησε μια κόρη, την Αθηνά.

Γ'. Ο Πέτρος, τρίτος γιος του Μιχάλη Θεμελή Καραγιώργου, άσκησε το επάγγελμα του καφετζή και μικροπωλητή στον Ποτό, που τότε ήταν βιγλαριό. Πέθανε το 1911. Παντρεύτηκε δύο φορές στη Βίτσα. Από την πρώτη του γυναίκα απέκτησε μια κόρη, την Ιφιγένεια, που πέθανε ανύπανδρη στη Βίτσα. Από τη δεύτερή του γυναίκα, που λεγόταν Αμυγδαλή, απέκτησε ένα γιο το Μιχάλη. Ο Μιχάλης γεννήθηκε στη Βίτσα Ζαγορίου το 1899. Παντρεύτηκε στο Θεολόγο την Ελένη Κωστή Βασιλικού, με την οποία απέκτησε δύο γιους, τον Πέτρο και τον Κων/νο. Πέθανε το 1964.

Ο Πέτρος Μ. Θεμελής παντρεύτηκε δύο φορές και ζει στη Θεσ/νίκη. Από την πρώτη του γυναίκα απέκτησε δύο κόρες, την Ελένη και την Αγάπη.

Ο Κωστής Μ. Θεμελής ζει στο Θεολόγο και είναι ψαράς. Παντρεύτηκε την Φλώρα Θεοδωρέλη και απέκτησε δύο γιους, το Μιχάλη και το Βασίλη.

Δ' ΜΙΧΑΗΛ ΘΕΜΕΛΗ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΟΣ

Για τον Μ.Θ., άμεσο πρόγονο των Θεμελήδων του Θεολόγου, θ' άξιζε να σημειωθούν επί πλέον και τα εξής:

Όπως φαίνεται απ' το περιεχόμενο των εγγράφων του Αρχείου, απ' τις ποικίλες ασχολίες και εργασίες τις οποίες έκανε και από τον τρόπο με τον οποίο έζησε και πολιτεύτηκε, υπήρξε άνθρωπος δραστήριος, πανέξυπνος και αποφασιστικός. Είχε προοριστεί να γίνει πετυχημένος διαχειριστής χρημάτων. Τον βρίσκουμε στο Ζαγόρι, στα Ιωάννινα, στη Γουμένισσα, στη Θεσ/νίκη, στην Καβάλα και φυσικά στο Θεολόγο της Θάσου, στο οποίο είχε μόνιμα εγκατασταθεί και το οποίο είχε ως ορμητήριο των οικονομικών του δραστηριοτήτων. Από δω ταξιδεύει συνεχώς με όλους τους κινδύνους και τις δυσκολίες συνθήκες της εποχής σε διάφορα μέρη της Ηπείρου, της Μακεδονίας αλλά και

της Θράκης, αφού ανάμεσα στα χρηματικά ομόλογα του Αρχείου υπάρχει και ένα γραμμένο και υπογεγραμμένο στη Ξάνθη, στις 25 Αυγούστου 1852. Το γεγονός ότι δραστηριοποιείται στο Θεολόγο, μετά όμως τον βρισκομε στο Ζαγόρι και στη συνέχεια ξανά στο Θεολόγο, οδήγησε ορισμένους στην άποψη ότι ήλθε μια πρώτη φορά περιστασιακά στην Καβάλα-Θάσο και μετά ξαναήλθε μια δεύτερη φορά, οπότε και εγκαταστάθηκε μόνιμα στο Θεολόγο. Εγώ νομίζω, χωρίς φυσικά να υπάρχουν αποδείξεις, ότι αφ' ότου ήλθε και εγκαταστάθηκε στη Θάσο μόνιμα, έκανε συνεχώς ταξίδια για λόγους εμπορικούς, κυρίως, και έτσι δικαιολογείται και το ότι υπάρχουν έγγραφα, τα οποία έχουν γραφεί μεν κατά το ίδιο έτος, πλην, όμως, άλλα στη Βίτσα, άλλα στο Θεολόγο και άλλα αλλού. Στα διάφορα έγγραφα τον συναντούμε με το όνομα Μιχαήλ, Μιχάλης ή Μιχαήλος και με το επώνυμο Καραγιώργος, Θεμελής, Θεμελίδης, Βακάλης και Μιχαλούδης. Το «Βακάλης» του αποδιδόταν, γιατί μεταξύ των δραστηριοτήτων του στο Θεολόγο ήταν και εκείνη του μπακάλη. Όσον αφορά το «Μιχαλούδης», όπως μου είπε ο δισέγγονός του κ. Ανδρέας, ο προπάππος του ήταν χαρακτηριστικά κοντός, γι' αυτό και τον αποκαλούσαν «Μ'χαλούδ'» ή «Μιχαλούδ'», υποκοριστικό του Μιχάλης στο Θεολόγο. Στο σημείο αυτό μάλιστα ο κ. Ανδρέας θυμήθηκε ότι πολύ πολύ αργότερα αυτόν και τον αδελφό του συνέχιζαν να τους αποκαλούν «Μ'χαλούδια», μάλιστα δε όταν ο ίδιος πήγε να εγγραφεί στο δημοτικό σχολείο του «Κατ' Μαχαλά», όπου τώρα το κοινοτικό κατάστημα, ο δ/ντής τον ενέγραψε ως Ανδρέα Μιχαλούδη και αργότερα πείστηκε ότι το επώνυμο του μικρού Ανδρέα ήταν «Θεμελής». Καίτοι μικρός το δέμας, λοιπόν, ο Μιχάλης Θεμελής ήταν δραστηριότητας, οργανωτικός, εργατικότητα και ακαταπύνητος. Εμπορεύεται, δημιουργεί διάφορες επιχειρήσεις, οι οποίες μέσα στα έγγραφα αναφέρονται ως «εργαστήρια»¹⁰, και ασκεί και το επάγγελμα του χρηματιστή. Όταν μεγαλώνουν τα τρία του παλικάρια, τα μυσί στις υποθέσεις του και στις δραστηριότητές του και όλοι μαζί συνεργάζονται κάτω απ' την ηγετική μορφή του πατέρα. Η απόλυτα αποδοτική, παραγωγική και καρποφόρα συνεργασία των τριών παιδιών συνεχίζεται και μετά το θάνατο του πατέρα, και μάλιστα οι γιοι, εργαζόμενοι πάντα συντροφικά, ασχολούνται, πέρα απ' τους εντόκους δανεισμούς και το εμπόριο, και με την κτηνοτροφία, εξασφαλίζοντας δικιά

10. Η ίδρυση και η λειτουργία διαφόρων «εργαστηρίων» στο Θεολόγο και στην Καβάλα, και μάλιστα τις πιο πολλές φορές με το Γιαννάκη Αναστασίου απ' το χωριό Φραγγάδες του Ζαγορίου, είναι μια απ' τις βασικές δραστηριότητες του Μ.Θ. Τι ακριβώς ήταν, όμως, τα «εργαστήρια» αυτά δεν είναι γνωστό. Πιθανόν να ήταν είδος παντοπωλείων, διότι γίνεται λόγος για τις «ζυγαριές» τους ή για χρέη προς αυτά, που ήταν η αξία «ψωνισμάτων» απ' αυτά.

τους ζώα με τα οποία τροφοδοτούν τα κρεοπωλεία τους, και το κυριότερο διαθέτουν και ελαιοτριβείο. Το ελαιοτριβείο αυτό αγοράστηκε, κατά τα 3/4, απ' τον πατέρα τους και το Ν. Βασιλικό, στον οποίο ανήκε το 1/4 και ήταν γνωστό ως «Τσαρκ'». Πρέπει να κτίστηκε το 1837, όπως φαίνεται από επιγραφή που σώζεται στους τοίχους του. Πολύ αργότερα πρώτοι οι Θεμελήδες, τα τρία εγγόνια του Μιχάλη, έφεραν τα δύο πρώτα σιδερένια υδραυλικά πιεστήρια (πρέσσες) στο Θεολόγο, αντικαθιστώντας τα έως τότε ξύλινα. Τα πιεστήρια αυτά αγόρασε στη Μυτιλήνη ο Σπύρος και μέσα απ' τη λίστα εξόδων μεταφοράς μπορεί να δει κανείς τις δυσκολίες και τους κόπους της μεταφοράς. Μαζί με τις σιδερένιες πρέσσες, η μια απ' τις οποίες πουλήθηκε στον καλογερικό μώλο στου «Κατσάνο», ήρθαν για ένα χρόνο και δύο τεχνίτες απ' τη Μυτιλήνη, που εκπαίδευσαν στον τρόπο λειτουργίας τους εργάτες.

Σύμφωνα μ' όλα τα παραπάνω, λοιπόν, δεν είναι καθόλου παράξενο ότι ο Μιχάλης Θεμελής σ' όλη του τη ζωή αγοράζει κισλάδες, σπίτια, αμπέλια, μπαχτσέδες, χωράφια κ.λ.π. στο Θεολόγο ή αλλού¹¹ και αποκτά σεβαστή ακίνητη περιουσία. Θα ήταν, όμως, παράλειψη, αν δεν υπογραμμιζόταν ότι ο Μ.Θ. δεν εκμεταλλεύτηκε, με την καλή έννοια του όρου, μόνο όλες τις φυσικές και επίκτητες ικανότητές του στις δουλειές που του 'φεραν πλούτο και προκοπή. Ταυτόχρονα πρέπει να ήταν σκληρός διεκδικητής των κληρονομικών του δικαιωμάτων, όπως φαίνεται απ' τους αγώνες του με τους συγγενείς του γύρω απ' την περιουσία του ανηψιού του Ανδρέα, πρέπει να ήταν σκληρός διαπραγματευτής με όσους συνεταιριζόταν μαζί του, όπως φαίνεται απ' τις συμφωνίες και τα συμβόλαια που υπέγραφε, αλλά και συστηματικός ή μεθοδικός χρηματιστής της εποχής.

Τέλος να δώσω και μια απάντηση στο ερώτημα: πότε ήλθε στο Θεολόγο ο Μιχάλης Θεμελής και γιατί έφυγε απ' τη Βίτσα. Όσον αφορά στο πρώτο σκέλος του ερωτήματος αυτού η απάντηση είναι: οπωσδήποτε πριν απ' το 1841. Αυτό συνάγεται από πωλητήριο έγγραφο που έχει γραφεί στο Θεολόγο, στις 31 Μαρτίου 1841, με το οποίο ο Γιαννάκης Αναστασίου δηλώνει: «το εργαστήριο στο Θεολόγο, χωρίον της νήσου Θάσου, το οποίον είχαμε μαζί με τον Μιχάλη Θεμελή από Βίτσα, φτιαγμένον μούλκιμα, εξίσου συντροφικώς, σήμερον το επούλησα το μεριδίον μου, δηλ. το ήμισυ, τον άνωθεν Μιχάλη Θεμελή από Βητζα Ζαγόρι διά γρόσια τρεις χιλιάδες και οκτακόσια μαζί με τα γιντίκια του, χαλκώματα, ζυγαριές και λοιπά». Όσον αφορά στο γιατί ο Μ.Θ. έφυγε από τη Βίτσα, γέροι του χωριού αυτού, με τους οποίους μίλησα

11. Και στην Καβάλα, δίπλα στην πλατεία Φουάτ, κεντρική σήμερα πλατεία της πόλης, ο Μ.Θ. είχαν αγοράσει δώροφο σπίτι, το οποίο ρυμοτομήθηκε το 1940, λίγο πριν ξεσπάσει ο Β' παγκόσμιος πόλεμος.

για πολλά θέματα, υποθέτουν ότι ή είχε πέσει στη δυσμένεια της τουρκικής εξουσίας, όπως πολλοί άλλοι Ζαγορίτες, για κάποιους άγνωστους σήμερα λόγους, ή απλώς δεν τον χωρούσε το Ζαγόρι και ξενιτεύτηκε επίσης, όπως πολλοί άλλοι συμπατριώτες του, για την απόκτηση οικονομικής άνεσης και περιουσίας στην Ξενιτιά.

Ε' ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΘΕΜΕΛΗ

Ουσιαστικά πρόκειται για το Αρχείο του Μιχαήλ Θεμελή, που βρέθηκε στα χέρια του δισεγγονού του Δημητρίου Θεμελή, πατέρα του καθηγητή σήμερα Σπύρου Θεμελή, ο οποίος φιλικά και χωρίς ενδοιασμούς μου το εμπιστεύτηκε για παρουσίαση.

Το Αρχείο αυτό περιλαμβάνει 125 έγγραφα στην ελληνική γλώσσα, το πιο παλιό απ' τα οποία είναι του 1796, δύο είναι του 1816 και τα υπόλοιπα απ' το 1836 ως το 1898, πλην δεκατριών που είναι απ' το 1902 και μετά.

Ως προς το περιεχόμενό τους 49 είναι ομόλογα δανείων, 6 είναι προικοσύμφωνα, 1 είναι διαθήκη, 17 είναι πιστοποιητικά ή βεβαιώσεις, 19 πωλητήρια, 14 συμφωνητικά, μεταξύ των οποίων και ενοικιαστήρια, 6 επιστολές, 1 πληρεξούσιο, 6 κατάλογοι ή καταστάσεις, 5 δημόσια έγγραφα και 1 ποίημα.

Από τα έγγραφα αυτά έχουν γραφεί 29 στη Βίτσα Ζαγορίου¹², 46 στο Θεολόγο, 7 στη Θεσ/κη, 13 στην Καβάλα, 8 στα Ιωάννινα, 4 στο Λιμένα Θάσου, 2 στο Κάστρο και από 1 στο Καζαβίτι, στη Ξάνθη και στην Κέρκυρα. 13 φέρουν μεν χρονολογία και ημερομηνία έκδοσης, δεν αναγράφεται, όμως, σ' αυτά ο τόπος στον οποίο έχουν εκδοθεί, και μόνο απ' το περιεχόμενό τους ή απ' τους μάρτυρες που υπογράφουν είναι δυνατόν να προσδιορίσει κανείς τον τόπο στον οποίο έχουν γραφεί.

Μερικά από τα έγγραφα, λόγω του χρόνου που πέρασε και, κυρίως, λόγω της ανυπαρξίας στοιχειώδους προφύλαξης ή συντήρησής τους, είναι πολύ κατεστραμμένα. Ευτυχώς από λίγα μόνο λείπουν μικρά ή μεγάλα κομμάτια,

12. Αρκετά επώνυμα των συμβαλλομένων ή των μαρτύρων, που αναγράφονται στα έγγραφα του Αρχείου, σώζονται στη Βίτσα. Το ίδιο και τα σπίτια τους σώζονται σάα (των Πίκου, Μάλλιου, Τόλη, Ντάνου, Βελογιάννη, Σακελλαρίου, Παρτάλη, Παπαρούση, Βετόνη, Νταή, Ντόκου, Τριανταφυλλίδη, Μποραζάνη, Βαταβάλη κ.α.) ή γκρεμισμένα (Καλούση, Δελασούλα, Πέτσα, Σπανίνας κ.α.), αλλά και πουλημένα σε ξένους (Καραβίδα, Γούλα, Χασιώτη, Καλοπαίτσινα, Λιόλιου κ.α.). Από τα δύο σπίτια των Θεμελήδων του Θεολόγου στη Βίτσα το πιο παλιό σώζεται γκρεμισμένο στο Μεσιό Μιχαλά, στη θέση Γκάλινα, ενώ το δεύτερο κάηκε κατά τη διάρκεια του εμφυλίου και έτσι καμένο πουλήθηκε από το Χρυσόστομο Στεφ. Θεμελή, που ζούσε ως το 1985 στην Καβάλα. Στο Μονοδένδρι ζουν, μεταξύ άλλων, και απόγονοι των οικογενειών Γκαραβέλη, Κοντοδήμου και Χασιώτη.

οπότε, όπως είναι επόμενο δυσχεραίνεται η ανάγνωση και η μεταγραφή του περιεχομένου τους. Μερικά πάλι φοβάσαι να τα πιάσεις, γιατί είναι έτοιμα να διαλυθούν. Τα περισσότερα πάντως είναι καλά διατηρημένα και άλλα μεν είναι ανορθόγραφα, άλλα δε ορθογραφημένα, άλλα είναι κακογραμμένα και δυσανάγνωστα και άλλα καλλιγραφημένα και ευανάγνωστα.

Τέλος να σημειωθεί και τούτο το σημαντικό: εκτός από τα παραπάνω 125 έγγραφα, γραμμένα επαναλαμβάνω στην ελληνική, υπάρχουν στο Αρχείο του Μιχαήλ Θεμελή και άλλα πενήντα (50) περίπου έγγραφα γραμμένα με την παλιά τουρκική (αραβική) γραφή. Μ' αυτά δεν ασχολήθηκα καθόλου, κυρίως, λόγω της αδυναμίας μου να τα διαβάσω, ούτε και βρήκα προς το παρόν κάποιον γνώστη της αραβικής (παλιάς τουρκικής) να μου τα μεταφράσει. Πάντως πολλά απ' αυτά φαίνεται πως είναι χοτζέτια ή ταπιά, δηλ. τίτλος ιδιοκτησίας, πωλητήρια ή επίσημες αποδείξεις εκπλήρωσης κάποιων οικονομικών υποχρεώσεων προς τις τουρκικές αρχές.

ΣΤ' ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ

Στο αρχείο της οικογένειας Θεμελή βρίσκεται και ένα ποίημα, που αποτελείται από 77 δεκαπεντασύλλαβους στίχους, γραμμένους σε ιαμβικό μέτρο. Η επικεφαλίδα του είναι: «ποίημα ολοκλήρου πληρώματος πνιγέντων την 4ην Ιουλίου 1902». Αναφέρεται στο ναυάγιο ενός καϊκιού που μετέφερε τσουβάλια με ζάχαρη στη Θάσο, είχε όμως πάνω του και δυο οικογένειες που ταξίδευαν προς Θάσο, συνολικά 12 επιβάτες, απ' τους οποίους γλίτωσε μόνον ο καπετάνιος κι ένας Πλωμαρίτης (= απ' το Πλωμάρι της Λέσβου). Ποιητής, που υπογράφει στο τέλος με ημερομηνία 6 Ιουλίου 1902, δύο δηλ. ημέρες μετά το ναυάγιο, είναι ο Ανδρέας Δ. Βέττας, ο οποίος οπωσδήποτε δεν είναι Θάσιος. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι, θεωρώντας το Θάσιο καπετάνιο υπεύθυνο για το ναυάγιο, υβρίζει χυδαία όλους συλλήβδην τους Θάσιους. Το ποίημα πρέπει να γράφτηκε σε στιγμές ψυχικής αναστάτωσης, λόγω της οδύνης για το χαμό των επιβατών και λόγω της οργής για τις παραλείψεις του καπετάνιου. Αρχίζει ως εξής:

*Μεσ' τ' άγρια μεσάνυχτα στον σκότους τη φοβέρα,
όταν κοιμούνται τα πουλιά που σχίζουν τον αέρα,
ένα καϊκι αρμένιζε με τα πανιά γιομάτα,
μα φοβερόν δυστύχημα τ' απήντησε στη στράτα.*

Νομίζω ότι δεν υπάρχουν ιδιαίτερες λογοτεχνικές ικανότητες ούτε και ιδιαίτερη ποιητική ευαισθησία στο δημιουργό, παρά την αγωνιώδη του προσπάθεια να φανταστεί και να περιγράψει με στίχους τις σκληρές πάλης με τα κύ-

ματα των ναυαγών, που προσπαθούσαν να σωθούν γαντζωμένοι πάνω σε μια σανίδα:

Δώδεκα ώρες πάλεβαν με τ' αφρισμένο κύμα,
μέσ(α) στο σκότος το βαθύ με της ζωής το νήμα.

Ψιλή φωνή ακούστηκε κοντά στο μεσονύχτι
τ' Αλισαβό¹³ σπαρτάριζε σαν ψάρι μεσ' το δίχτυ:

—«Μαμάκι μου, σ' αφήνω γεια, θα πάω στα ουράνια,
είμαι μικρό και δε βαστώ σε τέτοια μια τυράννια».

—«Κουράγιο, Λισαβέτο μου, ο Γιάνκος την φωνάζει»
κι η Άννα κλαίει, σπαρταρά και βαριαναστενάζει:

—«Κουράγιο κάνε, Γιάνκο μου, στη μάνα (μας) να φθάσεις
και πες της τον χρόνο μια φορά να βγαίνει στ' ακρογιαλί
μαύρα να βάλλει στο κορμί, μαύρα και στο κεφάλι,
ψάρια ποτέ να μη γευθεί, μόνο να τα 'ξετάζει
πού 'ναι οι θυγατέρες της, και να βαριαναστενάζει.

Εκείνοι είδαν τον καημόν, λαχτάρα κι αγωνία
κι αν τα ορκίσει θα της πουν αυτήν την τυράννια».

ΕΓΓΡΑΦΑ

Από τα έγγραφα που περιλαμβάνει το Αρχείο της οικογένειας Θεμελή δημοσιεύουμε μόνο 12. Ορθογραφήσαμε τα κείμενα των εγγράφων και μόνο οι υπογραφές δημοσιεύονται όπως έχουν. Η δημοσίευση των εγγράφων γίνεται κατ' απόλυτη χρονολογική σειρά.

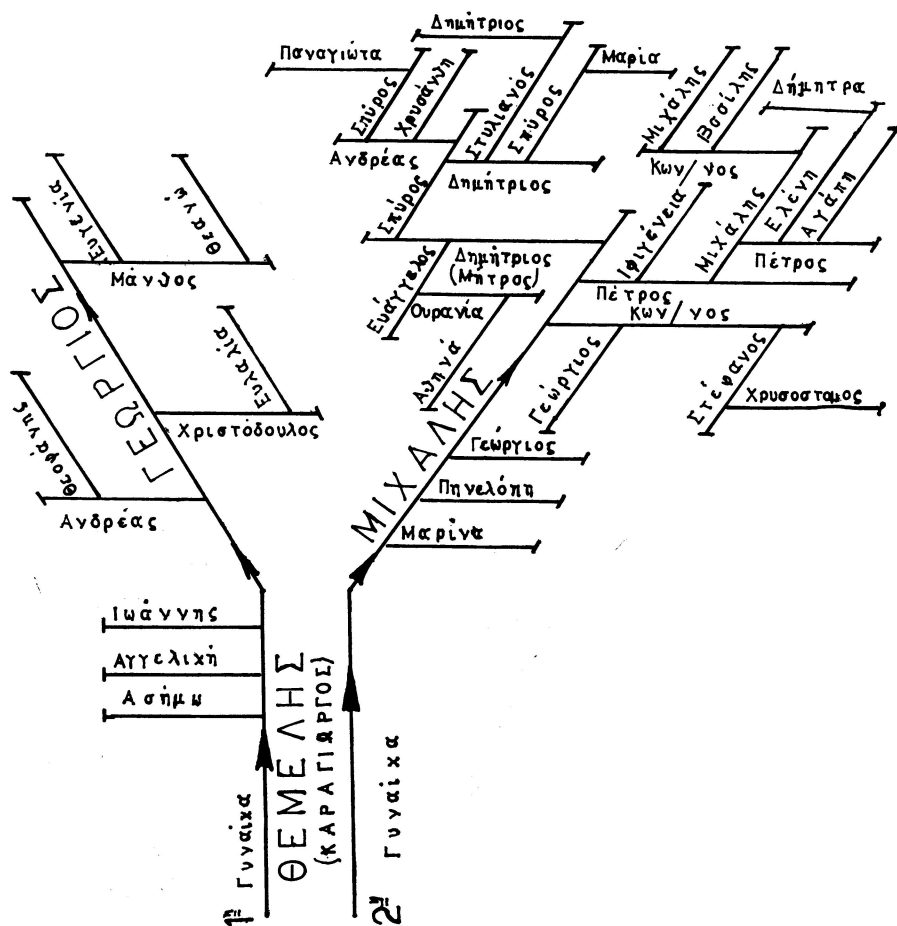
1

Πώληση μιας οικίας από τη Ξάνθω του Νίτζου Σταύρου στο γαμπρό της Τάφιλο του Διαμαντή αντί του ποσού των 18.000 άσπρων. Δίφυλλο με διαστάσεις 0,155×0,215. Βίτσα 9 Σεπτεμβρίου 1796.

Την σήμερα φανερώνω και ομολογώ εγώ η Ξάνθω, θυγατέρα του Νίτζου Σταύρου, πως με το να χρεωστούσεν ο πατέρας μου της εκκλησίας του αγίου Νικολάου πόρτζι, την σήμερα εστάθηκα και επούλησα το πατρικόν μου σπί-

13. Το Αλισαβό (= η μικρούλα Ελισάβετ) ήταν αδελφή της Άννας ή κουνιάδα του Γιάνκου.

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΔΡΟ
ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΘΕΜΕΛΗ

Το γενεαλογικό δέντρο της οικογένειας Θεμελή.

τι του γαμπρού μου Τάφιλο, υιού του Διαμαντή, διά χιλιάδες γερές 18.000, ήγγον δεκ[α]οχτώ, τα οποία άσπρα τα επήρα επί χειρός μου και τα ἔδωσα εις στ' άνωθεν πόρτζι της εκκλησίας και να μην έχει κανένας να τον πειράξει νε από παιδί μου νε από θυγατέρες μου. [Να] είναι ίδιος νοικοκύρης και να έχει να το κάμει και χοτζέτι. Ὅθεν εις ένδειξιν της αληθείας και ασφάλειαν και να πάγει οπού είναι μέσα μαζί είναι 1796 Σεμ(π)τε(μ)βρίου 9.

Εγώ η Ξάνθω, θυγατέρα του Νίτζου Σταύρου, βεβαιώνω τα άνωθεν και μη ηξεύροντας να γράψω έγγραφα εγώ Ιωάννης Δημότζος και μαρτυρώ.

παπαρούσης μαρτιρο

Παπαστεφανος μαρτιρο

γέρο διμοτζος μαρτιρο

κοσταντη μρατηρο

νουτζο στηλου μαρητηρο

δημοτζο σακαρετζη μρατηρο

στεφανή θέρο μαρτηρό

Τάτζης μαρτηρό

δίμος πέτζα μαρτιρο

νηκοπουλο μαρτηρο

λαζος τζαρεζας μαρτηρο

Συμφωνία που έγινε ανάμεσα στους άρρενες κληρονόμους του Θεμελή Καραγιώργου για περιουσιακά ζητήματα. Δίφυλλο με διαστάσεις 0,303×0,201. Στην 4η σελ. αναγράφεται: «Μιχάηλ Θεμελοίς μαρτυρό». Βεΐτσα 10 Ιουνίου 1816.

Διά του παρόντος εξοφληστικού, εμμαρτύρου γράμματος γίνεται δήλον ότι έστοντας και ο Θεμελής Καραγιώργος είχε δύο υπανδρείες, από την πρώτη την γυναίκα απόκτησεν δύο αρσενικά και δύο θηλυκά, από την δευτέραν απόκτησεν ένα υιόν ονομαζόμενον Μιχάλην· και έπειτα απέθανε εις Κορμούδι ο Θεμελής και παραστάθηκαν τα πρώτα παιδιά του ο Γεώργιος και Ιωάννης και ερεύνησαν όλα τα ενρискόμενα του πατρός των σερμαγήν συντροφικής, μετζίτια και καθεξής, διά τα οποία, ενώ οπού ήλθαν εις την πατρίδα των, μετά τα μεν ευχαριστούντα με την μητριά τους και υιού αυτής επαρησιάσθησαν κατέμπροσθεν εις τους χωριανούς, έθεσαν τα ζητήματα και εξετάχθηκαν καταλεπτώς εις όλα τα παρσίματα και δοσίματα ως το λιανό, τα οποία έγιναν εγγράφως, ονοματωδώς εις την ξεχωριστήν φατούραν, και με το να μην ήτον εις ηλικίαν ο ειρημένος μητροαδελφός Μιχάλης, έγινεν κάσα ο Γιώργης και

Γιάννης, καθώς είχαν γίνει, να αποκριθούν το μπόρτζι της εκκλησιαστικής αδελφώσεως και κάθε άλλο πατρικόν αυτού και από βαδολίκια οσπιτίου και άλλο έλαβεν ο καθείς το μέρος του, και από σπίτια έλαβεν ο Γιώργης και Ιωάννης το καθ' αυτό σπίτι με το χωράφι και ο Μιχάλης επήρεν το καλύβι όπισθεν του οσπιτίου με την περιοχήν και με κανένα καιρόν ήγγουν τον ευχαριστήσουν ο Γιώργης και Ιωάννης και με κανένα άλλο σπίτι να εβγαίνει να καθίσει εις αυτό, και εις το εξής μένουν εξοφλησμένοι και τα δύο μέρη, ανενόχλητοι και ακαταζήτητοι εις αιώνα τον άπαντα· έχει μόνον ου μόνον το βάρος ο Γεώργιος και Ιωάννης να δίδουν τζεβάκι εις κάθε περίκολον πατρικόν, ο δε Μιχάλης είναι εξοφλησμένος και ακαταζήτητος· ούτω έγιναν δύο παρόμοια, εν βαστά ο Γιώργης και Ιωάννης το ένα και ο Μιχάλης το άλλο· έχοιεν το κύρος και την ισχύν εν παντί κριτηρίω δικαιοσύνης εις ένδειξιν. 1816 Ιουνίου 10, Βεΐτσα.

γιοργης θεμελης ηποσχομεν
 γιανης θεμελη ηποσχομεν
 βασιλικη θεμελη με το πεδη βεβεονο τα αννοθεν κι μι εξεβροντας να γραψη κι εγραφα εγο ο γιοργη ανηψό της μαρτηρο
 σακελλαριως μαρτιρω
 στεφανις μπατακι μαρτιρω
 χριστόδουλος παπα Ίωάννου ο γράφας κι μαρτυρω
 μλετζι δημητριου μαρτηρο
 γιοργη πηκο μαρτηρο

3

Συμφωνητικό μεταξύ Μ. Θεμελή και Ν. Αναστασίου για τη σύσταση εταιρείας προς εκμετάλλευση «εργαστηρίου». Καλά διατηρημένο. Δίφυλλο με διαστάσεις 0,221×0,323. Στην 4η σελ. υπάρχει περίληψη που αναγράφει: «Το γράμμα είναι οπού έχομεν το αργαστήριον εις την Καβάλα μαζίν με τον Νικόλα Φραγκαδιώτην και το έχω έως το ως χουτζέτιν, διότι το χουτζέτιν του έχειν ο Νικόλας». Καβάλα 20 Ιουνίου 1842.

Διά του παρόντος εξοφληστικού γράμματος γίνεται δήλον ότι ημείς οι δύο συντρόφοι, Νικόλαος Αναστασίον, από Ναξού Ζαγόρι, χωρίον Φραγγάδες, και Μιχαήλης Θεμελή από το ίδιον Ναξού, από χωρίον Βήτζιας, επειδή και είχαμεν συμφωνήσει θεληματικώς και εκατασκευάσαμεν ένα σιμιτζίτικον αργαστήριον εις Καβάλα, εκτός του Κάστρου, πλησίον του Τζηνάφ Χανί και του ομαδικού αργαστηριού του Στήλον, Λαιστίνου, και εξοδεύσαμε εις το ρηθέν

αργαστήριο, όσον εις το γιτίκι¹⁴ τόσον και εις τον μπινά¹⁵ και εις την αγοράν του μπινά γρόσια Ν. 8413 ή οκτώ χιλιάδες τετρακόσια δέκα τρία, εκράξαμεν σήμεραν παρακαλεστικώς τους ισναυλίδες¹⁶ μαστόρους και μας εθεώρησαν τα έξοδα του ρηθέντος αργαστηρίου και επληρώθη ο λογαριασμός του κάθε ενός από ημάς κατ' ανάλογον τρόπον και είμεθα εξοφλησμένοι ο εις τον άλλον εις κάθε έξοδον και λογαριασμόν του ρηθέντος εργαστηρίου. Επειδή δε και τον καιρόν όπου εκατασκευάσθη το άνω ρηθέν εργαστήριον, εστάθη επιθεωρητής της κατασκευής ο Νικόλαος Α. και εγώ ο Μιχαήλης Θ. επαρατήρουν το ιδιόν μου ιντερέσον¹⁷, προς τούτοις είχαν δώσει και μερικά χρήματα εις αγοράν ξυλοθήκης, πριν δώσω εγώ την ανάλογόν μου ποσότητα, εκρίθη εύλογον από τους μαστόρους διά την χασομέργια, διά τόκον των χρημάτων να δώσω εγώ ο Μιχαήλης Θ. του Νικολάου Α. γρόσια χίλια, τα οποία έδωσα ευχαρίστως και ο ίδιος ευχαρίστως τα έλαβεν και μένομεν εξοφλησμένοι όσον από αυτήν την υπόθεσιν, τόσον και από κάθε λογαριασμόν γινόμενον εις το ρηθέν εργαστήριον, και εις το εξής αν κανείς από ημάς ήθελε εξοδεύσει τίποτε εις αυτό το εργαστήριον χωρίς ρώτησιν του σύνδροφού του, αποδειγμένην με τιμίους ανθρώπους, να μη λαμβάνει ανάλογον από τον μη ρωτηθέντα σύνδροφον, διό και υποφαινόμεθα ενόπιον των τιμίων μαστόρων και γίνονται παρόμοια γράμματα δύο, το ένα βαστάζει ο εις και τ' άλλο ο άλλος. Και το χοτζέτι είναι εις χείρας του Νικολάου Αν. και αν κάνει χρεία καμιά φορά να παρουσιάζηται ει δε και δεν παρουσιασθεί, να τραβά το τζερεμέ¹⁸ ο Νικόλαος Αναστ. Υποφαινόμεθα 1842 Ιουνίου 20 Καβάλα.

νηκολας αναστασηον ποσχομεν ανοθεν.
μηχαλης θεμελης ηποσχομεν τα ανωθεν
αθανασις γεοργιον βακαλις μαρτιρο
διμος γιοργιον μαρτιρο
αναστάσις βασιλήον μαρτιρώ
αναστάσις γεοργιον βακάλις μαρτιρώ
Νικόλας Βάσηλιον Μάρτιρω
γηοργιος Τραταφιλον μαρτηρο

Ακόμη από τους χίλιους οκτακοσίους σαράντα δύο Απριλίου είκοσι τρεις¹⁹ επήρε αράδα ο νικόλας Αν. την χρονιά του και εις τους χίλιους οκτακοσίους

14. γιτίκι: είδος φόρου.

15. Τουρκ. bina = η οικοδομή, το κτίριο.

16. Τουρκ. esnaf = ο τεχνίτης, ο χειροτεχνίτης, ο βιοτέχνης.

17. Ιταλ. interesse = το συμφέρον.

18. Τουρκ. cereme = πρόστιμο, ζημιά.

19. Από 23ης Απριλίου 1842.

σαράντα τρεις θα έμβη ο Μιχαήλ Θ. να δουλεύσει την χρονιά του και εξακο-
λούθως αραδικώς²⁰. Δημήτριος Πούλον ο γράφας μαρτυρώ. λαϊστο(ς) στηλος
φομας μαρτηρ(ώ).

4

Πώληση μιας αμπέλου στο Στριβωτό από τον Παναγιώτη Μαρκιανού στο Μιχάλη Πα-
κάλη (Θεμελή) αντί του ποσού των 850 γροσίων. Κακογραμμένο και παντελώς ανορθό-
γραφο. Μονόφυλλο με διαστάσεις 0,202×0,299. Θεολόγος 17 Νοεμβρίου 1852.

Διά της παρούσης μου ομολογίας και καθολικής αποδείξεως φανερώνω
και ομολογώ εγώ (ο) Παναγιώτης Μαρκιανού ότι έλαβα από τον Μιχάλη
Πακάλη γρόσια 850, αριθμός οκτακόσια πενήντα, και του επούλησα το απέλι
τον Φίλιππα, οπού είχα αγορασμένο, και το πουλώ διά τελείαν πούλησιν και
να είναι ο Μιχάλης ίδιος νοικοκύρης και εξουσιαστής εις το απέλι, και εδόθη
το παρόν μου εις χείρας του Μιχάλη Πακάλη, ίνα έχη το κύρος και την ισχύν
εν παντί κριτηρίου, κατέμπροσθεν των αξιοπίστων μαρτύρων. Και τον απέλι
είναι εις το Στριβωτό πλησίον του Γεωργάκη Παπαθεοφίλου και του Δημήτρη
Κέκα σύνορα. Και το επούλησα μαζί με το χοτζέτι. 1852 Νοεμβρίου 17.

εγώ ο παναγιότις μαρκιανού ηπόσχομε εις την άνοθεν πούλισιν.

παπά οϊκονόμος μάρτυς

βάρσάμάς παπαγεώργιον μάρτυς

Βασιληκός εικοννώμον μαρτηρῶ

5

Προικοσύμφωνο Χριστοδούλου Γ. Θεμελή και Ασήμως Στυλιανού Κωτάρη. Καλά
διατηρημένο. Βίτσα 16 Ιανουαρίου 1855. Δίφυλλο με διαστάσεις 0,207×0,293. Στην 4η
σελ. αναγράφεται: «Προικοσύμφωνον Α. Κωταρίνας», και πιο κάτω: «Προικοσύμφωνον
της Ασήμως».

Εις δόξαν Χριστού

Οι υποφανόμενοι συνεφωνήσαμεν μετά του κυρίου Γεωργίου Θεμελή να δώ-
σωμεν την ημετέραν Ασήμων Στυλιανού εις τον υιόν αυτού Χριστόδουλον
εις νόμιμον γυνάικα εις γάμον πρώτον. Και πρώτον μεν ενχόμεθα αυτοίς μα-

20. αραδικώς = με τη σειρά, βενετ. arada.

κροβιότητα, ευζώταν και εντεκνίαν, έπειτα δε δίδομεν διά προίκα της ρηθείσης Ασήμως τα ακόλουθα:

Γρόσια μετρητά τρεις χιλιάδες και πεντακόσια, αριθ. 3500, εν ημεροκάματον²¹ χωράφι εις Γκισμέ, συνορεύον με το του Βασίλη Αναγνωστάκη και με το της Βάλαινας και Γεώργιας Πίκου, εν κομμάτι χωράφι εις Κάμπον, συνορεύον με τα χωράφια του Ντέλα, Δήμαινας Παπαρούση και Γιαννίταινας. Τρία φλοκωτά σιρετένια, δύο πέλα μαζί με τα κοντά των, δύο φέσια, πέντε μαντήλια, πέντε υποκάμισα, το εν λινομέταξον και τα τέσσαρα βαμβακερά, εξ οκάδες χάλκωμα, δύο γίδια, μίαν προβατίναν και το συνηθισμένον κρεβατοστρώσι, συνιστάμενον εις εν στρώμα μάλλινον, μίαν κασέλαν καούτικην, μίαν βελέντζα, δύο προσκέφαλα και δύο παπλώματα, το εν καλόν και το άλλο κατώτερον. Εις ταύτα πάντα συνεφωνήσαμεν αμοιβαίως με ευχαρίστησιν. Δι' ο έγιναν δύο παρόμοια προικοσύμφωνα και υποφαινόμεθα.

Την 16 Ιανουαρίου 1855, Βίτσα.

πετρο κωταρης ηποσχομεν

ζοζολίνα κωταρ ύπόσχομαι τὰ άνω διά χειρός έμοϋ παπα Δημητρίου

γιοργις θέμελι εποςχομεν

παπα Δημήτριος Σακελλαρίου

Γ. Καραβίδας μαρτυρῶ

Μῦχαηλ θεμελή μαρτήρο

Έλαβα από τα όπισθεν μετρητά γρόσια δύο χιλιάδας, αριθ. 2000, και υποφαίνομαι. Την 16 Ιανουαρίου 1855, Βίτσα.

γιοργις θεμελι εποςχομεν

παπα Δημήτριος Σ. μαρτυρῶ

Γ. Καραβίδας μαρτυρῶ

μηχαήλ θεμελη μαρτηρο

ήτοι έλαβα εγώ ο Χριστόδουλος Γεωργίου μετρητά $\frac{1500}{\gamma\rho. 3500}$ χίλια πεντακόσια

Έλαβα προσέτι από τα όπισθεν: 5 ή πέντε υποκάμισα, ως όπισθεν, εν φλοκωτόν από τα όπισθεν, δύο φέσια ως όπισθεν, τέσσαρα μαντήλια από τα όπισθεν, εν φουστάνι και εν κοντόν από τα όπισθεν, εξ οκάδες χάλκωμα εις εν σινί, εν μπρίκι, εν ταψί και τέσσαρα σαχάνια. Προσέτι και το κρεβατοστρώσι ως όπισθεν εις μίαν κασέλαν, δύο παπλώματα, δύο προσκέφαλα, μίαν βελέντζαν εκτός του στρώματος. Και εν τούτοις υποφαίνομαι. Την 24ην Ιανουαρίου 1855, Βίτσα.

γιοργις θεμελι επόσχομεν

Γ. Καραβίδας μαρτυρῶ

μηχαήλ θέμελη μαρτυρῶ

21. ημεροκάματον ή ημερόκαμον ή ημερόκαμα = χωράφι εκτάσεως 1 1/2 τουρκ. στρέμματος.

6

Ομόλογο για 525 γρόσια, που είναι ανορθόγραφο και δυσανάγνωστο. Μονόφυλλο με διαστάσεις $0,191 \times 0,283$. Τσακίζεται μία οριζόντια και δύο κάθετα. Το κείμενο είναι γραμμένο στο κάτω μισό, ενώ στο πάνω μισό, που γίνεται το πίσω μέρος του εγγράφου, αναγράφεται η παρακάτω σημείωση: «Ομόλογον του Παπακωνσταντή κουμπάρου μου. Θεολόγος 1863, Δεκεμβρίου 28».

Ομόλογον διά γρόσια πεντακόσια εικοσιπέντε: $\overline{\nu\omicron\upsilon}$ 525.

Ο υποφαινόμενος υπόσχομαι πληρώσει τον κύριον Μιχαήλου²² Θεμελή υπό προθεσμίαν τρία έτη από σήμερα και δι' ασφάλειάν του του αποθηκείου²³ μία σκαμιά μαύρη εις χωρίον Θεολόγον, η οποία είναι εις τον καφερέ και διά τον τόκον των άνω χρημάτων θα πωλεί τα φύλλα της σκαμιάς. Μετά της προθεσμίας²⁴ δεν ήθελον πληρώσω²⁵ το άνωθεν χρέος μου η σκαμιά να είναι τέλεια πουλημένη και να μην έχει κανείς να τον πειριάζει εις το παραμικρόν και υποφαινόμεν. 1863 Δεκεμβρίου 28.

παπακωνσταντίνος ήπόσχομε τάνοθεν
γιανάκις φέσα μαρτιρο
αντόνις σταυρον μαρτιρο
γραμος Χριστοδουλ(ου) μαρτις

7

Πώληση μιας άσπρης σκαμιάς από τη μοναχή Λαυρεντία στο Μιχάλη Θεμελή αντί του ποσού των 300 γροσίων. Δίφυλλο με διαστάσεις $0,212 \times 0,296$. Καλά διατηρημένο. Στην 4η σελ. υπάρχει περίληψη που αναγράφει: «Πουλητήριον διά μίαν σκαμιάν άσπρη της Δημητρακούδαινας εδώ στο αγώγι πλησίον». Θεολόγος 1 Αυγούστου 1865.

Πουλητήριον διά μίαν σκαμιάν όπου έχω πλησίον εις τον κήπον του Παπακωνσταντή και εις της Σουσάνας Κυρανούδη σύνορον, ακόμη και εις το Αγώγι πλησίον, η οποία σκαμιά είναι άσπρη, την σήμερα αποφάσισα και την επούλησα του Μιχάλη Θεμελή βακάλην διά γρόσια τριακόσια, αριθμός γρ. 300. Να είναι τέλειος νοικοκύρης, να την εξουσιάζει καθώ[ς] θέλει και

22. Μιχαήλον.

23. υποθηκείω.

24. την προθεσμίαν.

25. ήθελον πληρώσει.

βούλεται και διά τούτο έδωσα το παρόν μου εις ένδειξιν και ασφάλειαν και υποφαίνομαι 1865 Αυγούστου α.

Λαυρεντία μοναχή του ποτε Γιάννη Δημητρακούδη γυνή υπόσχομαι τάνωθεν και μην ηξέβροντας να γράφω επαράκαλεσα τον Ευθύμιον μπακάλην και με υπόγραφε, ιδού και το σημείον του σταυρού.

ἀναγνώστις Νικολη μαρτιρό
κυρι(α)κος ιωαννι μαρτζω
κοστατις σουτιρι μαρτιρο
Ευθύμιος Κ. βίνοστων Γραφας και μαρτιρό

8

Πώληση μιας λόκβας από τον Τζελεπή αγά στο Μιχάλη Θεμελή αντί του ποσού των 800 γροσίων. Δίφυλλο με διαστάσεις 0,208×0,289. Καλά διατηρημένο. Στην 4η σελ. υπάρχει περίληψη που αναγράφει: «Πουλητήριο δια την λόκβα και τοποθησίαν». Θεολόγος 25 Σεπτεμβρίου 1867.

Πωλητήριον έγγραφον

Ο υποφαινόμενος Τζελεπή αγάς Μεμέτ πασιά, κάτοικος Καβάλας, δηλοποιώ ως έχων ιδιόκτητον και υπό την εξουσίαν και κυριότητά μου μίαν λόκφαν, ομού με τον περί αυτής τόπον, όπισθεν του εργαστηρίου του Μιχάλη Θεμελή, Ιωαννίτων, κατά το χωρίον Θεολόγου, συνορεύων εξ ενός μέρους με την οικίαν του Νικολάου Βασιλικού και με τον τοίχον του εργαστηρίου και εξ άλλον με τον δρόμον Τζικρά σοκάκι, και από το κάτωθεν με τον κήπον του Βασιλικού παπά Οικονόμου, ως οι τοίχοι του το περιορίζουν. Ταύτην τοίνυν μετά τον περιοριζόμενον προαυλίον της, ως προείρηται, πωλήσας σήμεραν πράσει τελεία προς τον Μιχάλην Θεμελή, Ιωαννίτην, διά γρόσια οκτακόσια, αριθ. 800. Όθεν του λοιπού ο ρηθείς αγοραστής έσεται κύριος και εξουσιαστής ταύτης και του προαυλίου, και θέλει λογίζεται κτήμα ίδιον και μούλκι ελεύθερον από ιτζαρέδες και υπό την δεσποτείαν και κυριότητα αυτού τε και των κληρονόμων του. Εγώ δε μένω ξένος και απηλλοτριωμένος, μη δυνάμενος να ενοχλήσω ή να απαιτήσω τι παρά του αγοραστού, ως πωλήσας αυτήν πράσει τελεία, λαβών την συμφωνηθείσαν τιμήν σώαν και ανελλιπή και εξοφλήσας μετ' αυτού μέχρι και αυτού του οβολού, γινόμενος βε ιπράχ ισκάτ αμέγι δαβαδάν βε καφφέη μονδαλιπαδέν, τουρκικότερον ειπείν. Εφ' ου και εις την περι τούτου ένδειξιν και ασφάλειαν διηρηκή γέγονε και το παρόν αποδεικτικόν πωλητήριον

έγγραφοι και επεδόθη αυτώ ίνα ισχύη εν περιπτώσει εναντία.

Εν Θεολόγω την 25 Σεπτεμ. 1867

(υπογρ. με αραβική γραφή και σφραγίδα)

μαναρ χαλιλ αγα σιγιν αγα μαρτιρω

Σταματις αναγνωστι μαρτιρω

Κυριάκος Σταμάτη μαρτυρεϊ

σούμπασις ζηνέλ άγας μαρτιρο

άναγνόστις νικολή μαρτιρο

(τ. δύο σφρ.)

‘Ο Συντάκτης ΑΓΔ μαρτυρεϊ.

9

Συμφωνητικό για σύσταση εταιρείας ανάμεσα στο Μιχαήλ Θεμελή και το ράφτη Δημήτριο Ζαλίγκα. Μονόφυλλο με διαστάσεις 0,220×0,354. Θεολόγος 15 Αυγούστου 1869.

Συμφωνητικόν έγγραφοι

Διά του παρόντος συμφωνητικόν έγγραφοι δηλοποιώμενοι οι υποφαινόμενοι ότι:

Ο κύριος Μιχαήλ Θεμελίδης μετά του κυρ[ίου] Δημητρίου Ζαλίγκα, ράφτη, συνετροφίασαν με τους εξής όρους:

α. Ο κύριος Μ. Θεμελίδης καταθέτει κεφάλαιον συμποσούμενον εις πράγμα γρόσια επτά χιλιάδες εννεακόσια εξήντα τέσσαρα και μισό, αρ. 7964 1/2.

β. Ο κύρ. Δ. Ζαλίγκας υποχρεείται να δουλεύσει αόκνωσ με επιμέλεια, τιμότητα και λοιπά χρέη της τέχνης, δηλ. του ραφίματος. Επίσης υποχρεείται να δεικνύει και εις τον υιόν του Μιχαήλ Θεμελίδου Κωνσταντίνοι την τέχνην ραπτικήν μη κρύπτων εξ αυτού ουδέν, ο οποίος Δημήτριος δι' αυτήν την εταιρία καταθέτει τον κόπον και τέχνην.

γ. Η εταιρία θα διαρκέσει εν έτος. Κέρδος και ζημία | μη γένοιτο | θα διανεμόνται εξ ίσου, δηλ. εις δύο ίσα μέρη, εξ ων το μεν ήμισυ θα λαμβάνει ο κύριος Μ. Θεμελίδης μετά του υιού του, το δε ήμισυ ο Δ. Ζαλίγκας, αφού πρώτον εβγάλωσι το κεφάλαιον.

δ. Τα κατάστιχα του λαβείν και δούναι, της τέχνης και των εξόδων θα διατηρώνται εις των δυών, το μεν εν, παρόμοιον του άλλου, θα κρατεί ο υιός του Μ. Θεμελίδου, το δε άλλο παρόμοιον ο Δ. Ζαλίγκας. Τα χρήματα της συνάξεως και πωλήσεως θα παραδίδονται εις χείρας του κυρ. Μ. Θεμελίδου και ακολούθως να εμβάζονται εις οίαν πράξιν ανήκουσι προς ευκολίαν των.

ε. Εις τον Δημήτριον Ζαλίγκα δεν επιτρέπεται να περιόρχεται εις τα καφενεία, εργαστήρια, παρατών το έργον του να διασκεδάξει.

στ. Αν ο Δημήτριος Ζαλίγκας λάβει παρό τινος χρήματα και δεν τα εγχειρίσει ως ανωτέρω και παρατεί το έργον του και μεθά, περιπλανώμενος ένθεν κακείθεν, θ' αποβάλληται από το εργαστήριο και δεν θα λαμβάνει οβολόν των δουλεύσεών του.

Δι' ένδειξιν διηρηκή και ασφάλειαν αμφοτέρων των μερών έγινε το παρόν υπογεγραμμένον εξ αμφοτέρων και εμμαρτυρημένον εκ των αξιοπίστων μαρτύρων, και εδόθη εις χείρας του κ. Μ. Θεμελίδου δι' ασφάλειάν των. 1869 Αυγούστου 15: Θάσος, Θεολόγος.

Μ. θεμελίδης Δημήτριος Γ. Ζαλίγκας

Ίωάννης Πείου μαρτιρώ. Αλέξιος ΄Αντ. μαρτιρώ

ο Γράφας Κ. Χρηστίδης μαρτιρω.

10

Συμφωνητικό διάλυσης εταιρείας ανάμεσα στον Αδ. Δ. Αστερινό και Κ. Μ. Θεμελίδη. Μονόφυλλο με διαστάσεις 0,201×0,287. Καθαρογραμμένο και ορθογραφημένο. Καβάλα 8 Φεβρουαρίου 1882.

Εξοφληστικόν

Διά του παρόντος εγγράφου δήλον γίνεται ότι οι υποφαινόμενοι Αδ. Δ. Αστερινού και Κ. Μ. Θεμελίδης έχοντες προ ενός και επέκεινα έτους εταιρίαν και θεωρήσαντες τους αναμεταξύ των λ/σμούς διέλυσαν αυτήν κρατούντες οι ειρημένοι Αδ. Δ. Αστερινού τας ευρεθείσας εν τω καταστήματι πραγματείας, βερσεδία και χρέη, ο δε Κ. Μ. Θεμελίδης έλαβε το ανάλογόν του εκ των κερδών και εξώφλησαν, ώστε του λοιπού ουδείς έχει εκ του άλλου απαίτησιν.

Δι' ο γέγονεν το παρόν εξοφληστικόν έγγραφο εις δύο όμοια ίνα κρατή έκαστον των συμβαλλομένων μερών και εις ένδειξιν υποφαινόνται.

Καβάλα τη 8η Φεβρ. 1882

΄Αδ. Δ. ΄Αστερινου βεβαιούσιν

Ίωάννης Γ. Γκίμπα μάρτυς

11

Πώληση μιας οικίας του μακαρίτη Δημητρίου Διαμαντή από τον αντιπρόσωπο της «Φιλελεήμονος Αδελφότητος» Καβάλας Αλέξανδρο Βιτούνη στους αδελφούς Μ. Θεμελή αντί του ποσού των 1600 γροσίων. Μονόφυλλο με διαστάσεις 0,206×0,292. Καλά διατηρημένο, ορθογραφημένο και καλλιγραφημένο. Θεολόγος 17 Δεκεμβρίου 1891.

Πωλητήριον

Δι' ου δηλοποιώ ο υποφαινόμενος ότι δυνάμει του υπό ημερομηνίαν 19ην 7|βρίου πληρεξουσίου εγγράφου της «Φιλελεήμονος Αδελφότητος» Καβάλας επώλησα εις τους αδελφούς Μ. Θεμελή την εις δημοπρασίαν εκτεθειμένην οικίαν του μακαρίτου Δημητρίου Διαμαντή μετά του έμπροσθεν και όπισθεν αυτής κήπου και πάντων των εν αυτοίς δένδρων, ανατεθειμένων πάντων εις την διαληφθείσαν Αδελφότητα, διά γρόσια χίλια εξακόσια, αριθμ. (1600), άτινα έλαβον εις μετρητά παρά των αδελφών Μ. Θεμελή μέχρις οβολού. Συνορεύεται δε η διαληφθείσα οικία αφ' ενός μεν μετά της δημοσίας οδού, αφ' ετέρου δε μετά των τριών κήπων του Γεωργίου Σταυροπούλου, Κωνσταντίνου Ρηΐζου και Γεωργίου Σταματίου. Όθεν εις ένδειξιν εγένετο το παρόν, ίνα ισχύη όπου δει.

Εν Θεολόγω τη 17η 10|βρίου 1891

Οι Δημογέροντες Αλέξανδρος Βιτόνης
 Ιωάννης Σ. Λαμπίρης ο προεστώς Ν. Βασιλίου μάρτυς
 Νεικόλαος Μ Χ' Ιωάννου (τ. χαρτ. και σφρ. κοιν. Θεολόγου)
 Αναγνώστις Β. λαμπίρ[ης] μάρτυς

12

Ομόλογο για 531 γρόσια που δανείστηκε η Ελένη Α. Νικολή από την εκκλησία του Αγ. Δημητρίου. Κομματιασμένο και σε πολύ κακή κατάσταση σωσμένο. Θεολόγο 6 Σεπτεμβρίου 1893. Δίφυλλο διαστ. 0,162×0,197.

1η σελίδα

Ομόλογον διά γρόσια πεντακόσια τριάντα εν, αρθ. 531.

Επί προθεσμία του προσεχούς αγίου Γεωργίου υπόσχομαι η υποφαινόμενη πληρώσαι τα ανωτέρω χρήματα τη διαταγή της εκκλησίας του αγίου Δημητρίου, άτινα εδανείσθην παρ' αυτής διά χειρός του επιτρόπου κυρίου Κώστα Μαθ. προς δώδεκα τα εκατόν τον χρόνον τόκον και εις ένδειξιν υποφάινομαι.

τη 6 7|βρίου 1893, Θεολόγω.

Έλένη Α. Νικολή υπόσχομαι και διά τὸ ἀγράμματον δακτυλοτυπῶ.
 Ιω[άννης] ανασταση αντ. ενκνειτής²⁶ καί πλυροτις
 Ο Γραφομάρτυς Π. Γ. Οικονόμος.

2η σελίδα

Έλαβα από όπισθεν τόκον δι' εν έτος γρ. 64 1894 Ιουλίου 15.

Έλαβα από όπισθεν τόκον μέχρι 7/βρίου 7 γρ. εξήκοντα τέσσαρα αρθ. 64. 1895 Ιουλίου...²⁷

3η σελίδα

Αντί της ιεράς εκκλησίας του αγίου Δημητρίου πληρώσατε το ανωτέρω οφειλόμενον ποσόν των πεντακοσίων τριάκοντα ενός γροσίων (αριθμ. 531) εις την διαταγήν του Κω[σταντίνου] [Θεμ]ελή.

Εν Θεολόγω τη...²⁸

Η Επιτροπή
Γεώργιος Ιωάννου

+Ο Μαρωνείας Ιωακείμ

27. Λείπει μικρό κομμάτι φύλλου.

28. Δυσανάγνωστη η ημερομηνία.

